

УДК 331.101

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО СЕГМЕНТУ ДІАГНОСТИКИ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Магар Н.Г., Косяк О.В., Кукса О.Л.

Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій,
Відокремлений підрозділ у м. Кривий Ріг

Стаття розкриває ключові методичні сегменти діагностики людського потенціалу, наводить змістовні характеристики його елементів, містить авторську пропозицію основних складових діагностики людського потенціалу та звертає увагу на доцільність адаптації економіко-математичних методів у складі інструментарію обробки інформації для даного процесу. Обґрунтовує доцільність та необхідність впровадження інноваційного регулятора в період діагностичної оцінки людського потенціалу.

Ключові слова: людський потенціал, діагностика, людський ресурс, критерій оцінки, економічна діагностика, методичні сегменти, економіко-математичні методи.

Постановка проблеми. Людський потенціал займає доволі помітне місце в життєдіяльності суспільства. Без втручання людського потенціалу процес розвитку суспільства неможливий. Проте, щоб прийняти дієві рішення щодо формування та використання людського потенціалу, з метою підвищення його якісного рівня в майбутньому, необхідно залучати певні методичні інструменти, котрі здатні надати повну оцінку його руху. Мається на увазі, формування інформаційного потоку, на основі даних про людський капітал, за допомогою обраних прийомів його оцінювання. У більшості випадків обираються статистичні та аналітичні методи обробки інформації. Ми вважаємо, для поглиблення дослідження поведінки людського потенціалу в суспільстві та підвищення результативності його оцінювання варто звернутися до такого методичного інструментарію, як економічна діагностика. У вирішенні поставленого питання саме діагностика дозволяє розпізнавати проблеми, які зумовлені побудовою системи, особливостями зовнішнього середовища формування і використання людського потенціалу, та характером взаємодії з нею.

Обґрунтування доцільності проведення діагностики людського потенціалу, котра може стати одним із напрямків вирішення поставленої проблеми, ля було покладено в основу даного дослідження.

На наш погляд, економічна діагностика поведінки людського потенціалу здатна забезпечити розробку більш дієвих механізмів оцінювання, а на цій основі, досягти більш результативних важелів управління. Вище обумовлене свідчить про сучасність та актуальність обраного напрямку вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці багатьох вчених присвячені проблемі формування та розвитку людського потенціалу, проте методичні аспекти оцінювання висвітлено доволі обмежено.

Враховуючи напрямок дослідження слід згадати науковців, які доволі змістовно вивчали проблему економічної діагностики: О.О. Гетьман та В.М. Шаповал [1], Т.О. Загорна [2], Г.О. Швиданенко, А.Г. Дмитренко та О.І. Олексюк [3], О.Г. Портфентьева [4], І.В. Сіменко [5], Гостяев Д.В. [8], О.В. Коваленко [9], Н.М. Євдокимова [10]. У своїх працях науковці розкривають сутнісну характеристику економічної діагностики, обґрунтовують використання різних методів і прийомів її проведення, проте практично не торкаються її адаптації у сфері дослідження поведінки людського потенціалу. В цілому поставлена проблема є не лише сучасним напрямком вивчення, а перш за все, доволі актуальним регулятором в системі формування та використання людського потенціалу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Людський потенціал незалежно від етапів розвитку суспільства вважається одним із ключових регуляторів впливу на всі процеси його формування. Проте достатньої уваги з позиції методологічних аспектів оцінювання так і не отримав. За результатами проведених досліджень стало зрозумілим, що виникла нагальна потреба не лише оцінки людського потенціалу суспільства, а перш за все, вибору більш якісного інструменту обробки отриманих даних. Ми вважаємо, одним із напрямків дослідження поставленої проблеми може стати поглиблення наукових досліджень в контексті економічної діагностики. Необхідно вивчити взаємозв'язок між існуючими елементами оцінювання людського потенціалу і сегментами процесу економічної діагностики та обґрунтувати доцільність їх використання у сукупності. Ми вважаємо, доцільно на основі вже існуючої класичної методології проведення економічної діагностики внести інноваційні регулятори, які більш предметно оцінити людський потенціал. Саме такий підхід дозволить дещо удосконалити методологічні сегменти діагностики людського потенціалу, а на цій основі отримати можливість впливати на управлінське рішення щодо його розвитку в майбутньому.

Мета статті. Ключовою метою наукової роботи є вдосконалення існуючого методологічного сегменту діагностики людського потенціалу за рахунок впровадження інноваційного регулятора.

Виклад основного матеріалу. На даний час в Україні гостро постає питання формування та використання людського потенціалу, який виступає основою якісного рівня протікання соціально-економічних процесів. Сучасність доводить пріоритетність людського потенціалу в соціально-економічному розвитку суспільства взагалі та окремо взятої ланки економіки зокрема. Людський капітал в Україні розвивається в умовах суттєвої економічної кризи, яка представлена значними коливаннями валютних курсів, інфляційним навантаженням на різні економічні цикли та доволі

змінним законодавчим полем. Все це ускладнює формування та розвиток людського потенціалу в Україні. Крім того, провідним джерелом формування людського потенціалу в Україні є бюджетний ресурс, який характеризує цикл податкових надходжень. Проте, наявні кризові явища в промисловому секторі країни, низький рівень розвитку малого та середнього бізнесу призвели до зниження надходжень податків та інших платежів до бюджету країни, а, як наслідок, рівень фінансування процесів формування та розвитку людського потенціалу став недостатнім.

Отже, вищевикладені чинники призвели до необхідності впровадження наукових методів, способів та прийомів обробки інформаційного потоку, в сфері формування та розвитку людського потенціалу, з метою прийняття більш виважених управлінських рішень як на макроекономічному, так і мікроекономічному рівні.

В цілому суспільство України потерпає від нестачі дієвих реформ соціально-економічного спрямування. Вітчизняне суспільство потребує наукового втручання в цикли формування людського потенціалу України. Проте, перш ніж впроваджувати наукові сегменти, доцільно надати оцінку сучасному стану людського потенціалу. У цьому випадку варто звернутися до методів діагностики.

Ми вважаємо, конкретним змістом діагностики людського потенціалу має стати (рис. 1).

Варто зауважити, що доволі дієвим елементом в діагностиці людського потенціалу суспільства виступає вірно проведений вибір інструментарію, котрий забезпечить прикладний аспект циклів оцінювання, аналізу та прогнозу. Як правило, в класичному стилі інструментарій представлено доволі значним пакетом методів, моделі та підходів, які залучають для обробки необхідної інформації. Тому варто, вже на першому етапі, визначити які саме види інструментарію обираються для поставленої проблеми.

У більшості випадків науковці пропонують незалежно від природи походження соціально-економічної проблеми залучати такі методи діагностики як аналітичні, експертні, динамічного та лінійного програмування. При цьому рекомендується чітко визначати всі елементи діагностики як процесу, котрий характеризується об'єктом, метою, завданням і методами.

Звернення до праці О.О. Гетьман та В.М. Шаповал [1] показало, що більш дієвим інструментом оцінювання в економічній діагностиці є формалізовані та неформалізовані методи. З практики відомо до формалізованих методів обробки даних економісти включають: балансовий, диференційний, логарифмічний, інтегральні методи, метод ланцюгових постановок, арифметичних різниць, відсоткових чисел, простих і складних відсотків, дисконтування. Як правило, до неформалізованих методів пропонується включати: психологічні, морфоологічні, порівняльні методи, методи побудови системи показників, експертних оцінок і сценаріїв тощо.

Спираючись на дослідження, котрі проведено такими науковцями

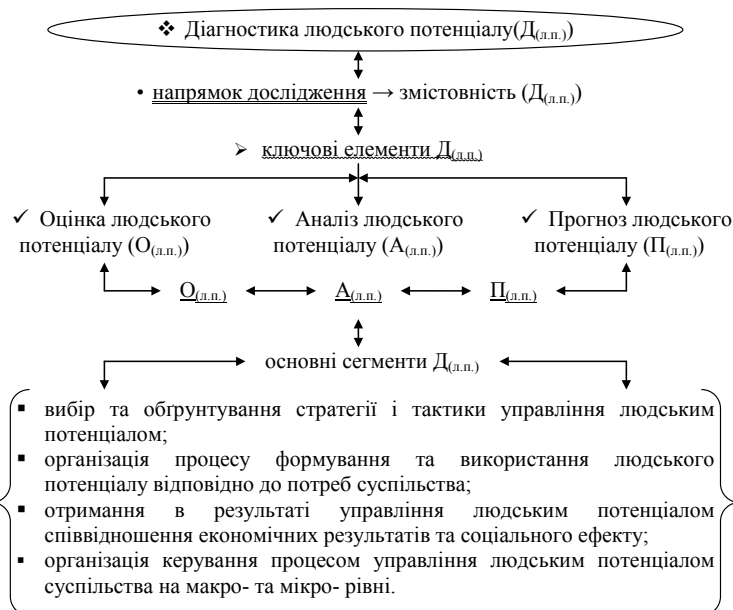

Рис. 1. Схема основних елементів змістовності $D_{(л.п.)}$ (авторська пропозиція)

як: О.О. Гетьман та В.М. Шаповал [1], Т.О. Загорноу [2], Г.О. Швиданенко, А.І. Дмитренко та О.І. Олексюк [3], О.Г. Партфентьевоу [4], І.В. Сіменко [5], Л.В. Коваль [6] та Н.К. Максимо [7] можна стверджувати той факт, що економічна діагностика має суттєвий вплив на вивчення ситуації, яка пов'язана з різними управлінськими циклами. У нашому випадку, людський потенціал виступає ключовим предметом дослідження в економічних циклах. Без дієвості людського потенціалу знижується рівень розвитку як на макроекономічному, так і мікроекономічному рівні. Проте, у працях вчених даній критерії практично не висвітлюється з позиції пріоритетності в управлінських циклах. Ми вважаємо, такий підхід є хибним так, як знижує результативність побудови інформаційного потоку, який має виступити платформою для прийняття достатньо дієвих управлінських рішень. Крім того, вивчаючи загальний потенціал підприємства або країни в цілому, слід враховувати працездатний людський ресурс, який на основі креативних, творчих та кваліфікованих навичок забезпечує якісне виконання поставлених завдань.

Сучасний рівень розвитку економіки вимагає в циклах оцінювання людського потенціалу використовувати такі методи, способи та прийоми, котрі дозволяють отримати більш деталізовану інформацію.

Проведені дослідження показують, що доцільно звернутися до правил здійснення економічної діагностики, проте з позиції людського потенціалу зокрема, Д.В. Гостяєв [8] вважає «...сутність діагностики полягає в виявленні негативних змін в досліджуваній системі та встановленні діагнозу». Взагалі слово «діагноз» (від грецького «diagnosis») означає розпізнавання, визначення, тобто процес дослідження об'єкта діагнозу з метою одержання результату – діагнозу – висновку про стан об'єкта.

На даний час існує декілька наукових точок зору на змістовність дефініції «діагностика». Різниця полягає в тому, щоб застосувати ті правила та способи, які відповідають середовищу, яке досліджується. З цього приводу цікавою є думка В.Ш. Раппопорт, який розкриває зміст даної дефініції з позиції управлінського сегменту. Зазначений науковець вважає, що діагностику варто трактувати як управлінську роботу з виявлення проблем і вузьких місць системи управління.

Доведено, діагностика дозволяє розпізнавати проблеми, зумовлені побудовою системи, особливостями зовнішнього середовища і характером взаємодії з нею. В циклах управління досягти результативності можливо за умови безперервного застосування діагностики.

Доволі змістовно сучасні методи діагностики розкриває у своїй праці О.В. Коваленко. Науковець вважає, що сучасні методи діагностики можна класифікувати по чотирьох групах: загальнонаукові методи; методи стратегічного аналізу; методи економічного аналізу та економіко-математичні методи [9].

Враховуючи зазначені методи економічної діагностики, варто звернутися до тих методів, які доцільно залучити до

циклів оцінки людського потенціалу. Мається на увазі залучення інформації про людський капітал як в контексті макроекономічного, так і мікроекономічного рівня. На макроекономічному рівні оцінювання людського потенціалу відбувається на рівні країни, окремих регіонів та областей. В свою чергу, мікроекономічний рівень охоплює кадровий потенціал науково-технічний та інноваційний Н.М. Євдокимова та А.В. Кірієнко [10] наголошують на тому, що в циклі оцінювання кадровий потенціал має такі елементи як: чисельність працівників; структура зайнятості; рівень заробітної плати; рівень і динаміка продуктивності праці; рівень трудомісткості; інтенсивність кадрових переміщень та плинність кадрів.

Безумовно на мікроекономічному рівні людський потенціал, в основному представлений трудовим потенціалом. На погляд Т.О. Загорної [2] «...це поняття дає можливість, по-перше, оцінити рівень використання потенційних можливостей як у окремо взятого працівника, так і сукупності працівників у цілому, що є необхідним для активізації людського фактора, і, по-друге, забезпечити якісну (структурну) збалансованість в розвитку особистого й опрідмеченого факторів виробництва».

Ми вважаємо, найбільш дієвим та сучасним в економічній діагностиці є кількісний метод в контексті економіко-математичного моделювання. Саме цей метод може стати дієвим інструментом оцінювання людського потенціалу як правило, економіко-математичні методи аналізу (ЕММ) застосовуються для вибору найкращих, оптимальних варіантів для прийняття рішень.

Зокрема в економічній діагностиці, як показує практика, використовуються такі методи ЕММ: моделі внутрішнього середовища суб'єкта господарювання (корпоративні моделі); макроекономічні моделі; до яких відносяться економетричні моделі. Значна частка математичних моделей має форму комп'ютерних програм, які надають моделям оцінювання динамічного характеру. При проведенні економічної діагностики людського капіталу, ми вважаємо варто використовувати кілька груп економіко-математичних методів (рис. 2).

Висновки та пропозиції. Удосконалення методичних сегментів діагностики людського потенціалу, на нашу думку, має відбуватися на основі адаптації методів економіко-математичного моделювання. Вибір методів економіко-математичного моделювання доцільно проводити у відповідності до завдання та мети аналітичної оцінки поведінки

Рис. 2. Схема видової структури ЕММ в $D_{л.к.}$

людського потенціалу. Доволі успішним варіантом може стати пакет методів статистичної теорії прийняття рішень. Зазначені методи варто включити такий сегмент діагностики людського потенціалу як організація процесу управління. Зазначений підхід позитивно вплине на підвищення якісного рівня прийняття управлінських рішень

щодо формування та розвитку людського потенціалу так, як за основу буде мати більш наукову платформу обробки необхідної інформації.

Напрямок подальших досліджень має стати деталізоване вивчення процесу моделювання циклу управління людським потенціалом із урахуванням інноваційного аспекту.

Список літератури:

1. Гетьман О. О. Економічна діагностика: [навчальний посібник] / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 307 с.
2. Загорна Т. О. Економічна діагностика: [навчальний посібник] / Т. О. Загорна. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 400 с.
3. Швиданенко Г. О. Бізнес-діагностика підприємства: [навчальний посібник] / Г. О. Швиданенко, А. І. Дмитренко, О. І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2008. – 344 с.
4. Парфентьева О. Г. Методичні підходи до економічної діагностики потенціалу розвитку підприємств / О. Г. Парфентьева // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. – Сер.: Економічні науки. – 2013. – № 5. – С. 214-221.
5. Сіменко І. В. Діагностика якості систем управління підприємствами: дис. д-ра екон. наук: 0800.04 / І. В. Сіменко: Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2010. – 442 с.
6. Коваль Л. В. Проблеми оцінювання якості людського потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Л. В. Коваль. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>
7. Максишко Н. К. Концептуальні засади моделювання рефлекситивного управління людським потенціалом працівників підприємства / Н. К. Максишко, А. Ю. Головин, В. В. Рак // Вісник Запоріжжя: ЗНУ, 2011. – № 4 (12). – С. 135-142.
8. Гостяев Д. В. Экономическая диагностика и экономический анализ: сходства и различия [Электронный ресурс] / Д. В. Гостяев. – Режим доступа: <http://journal-aael.intelbi.ru/main/wp-content/uploads/2011/11/ГостяевД.В.pdf>
9. Коваленко О. В. Антикризисное управління: теорія, методологія та механізми реалізації: [монографія] / О. В. Коваленко. – Запоріжжя: ЗДІА, 2011. – 466 с.
10. Євдокимова Н. М. Економічна діагностика: [навчально-методичний посібник для самост. вивч. дисц.] – К.: КНЕУ, 2005. – 110 с.
11. Загорна Т. О. Економічна діагностика: [навчальний посібник] / Т. О. Загорна. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.

Магар Н.Г., Косяк О.В., Кукса О.Л.

Запорожский институт экономики и информационных технологий,
Обособленное подразделение в г. Кривой Рог

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ МЕТОДИЧЕСКОГО СЕГМЕНТА ДИАГНОСТИКИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

Аннотация

Статья раскрывает ключевые методические сегменты диагностики человеческого потенциала, приводит содержательные характеристики его элементов, содержит авторскую предложение основных составляющих диагностики человеческого потенциала и обращает внимание на целесообразность адаптации экономико-математических методов в составе инструментария обработки информации для данного процесса. Обосновывает целесообразность и необходимость внедрения инновационного регулятора в период диагностической оценки человеческого потенциала.

Ключевые слова: человеческий потенциал, диагностика, человеческий ресурс, критерий оценки, экономическая диагностика, методические сегменты, экономико-математические методы.

Magar N.G., Kosyak O.V., Kuksa O.L.

Zaporizhia Institute of Economics and Information Technology,
Separated subdivision in Krivoy Rog

IMPROVEMENT OF METHODOLOGICAL SEGMENT OF DIAGNOSTICS OF HUMAN POTENTIAL

Summary

The article reveals the key segments methodical diagnostics of human potential, provides substantial characteristics of its elements, the proposal contains the author's main components diagnostics of human potential and draws attention to the feasibility of adapting economic and mathematical methods as a part of information processing tools for the process. Substantiate the feasibility and necessity of introducing innovative controller during the diagnostic evaluation of human potential.

Keywords: human potential, diagnostics, human resource, assessment criteria, economic diagnostics, instructional segments, economic and mathematical methods.